

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2023**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ

**Սովորողների ճանաչողական
ակտիվության բարձրացման ուղիները
քիմիայի դասաժամերին**

ԱՌԱՐԿԱ

Քիմիա

ՀԵՂԻՆԱԿ

Նունե Արիստակեսյան

ՄԱՐԶ

ք. Երևան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

**«Հայ-չինական բարեկամության դպրոց»
հիմնադրամ**

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
Գլուխ 1. Հիմնական մաս	6
1.1 Վերլուծական մաս	6
1.2 «Արտաքին» և «ներքին» տարբերակում	7
1.3. Սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը համացանցի միջոցով.....	8
1.4 Քիմիական փորձի դերը.....	8
1.5 Ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիաներ	8
1.6. Զարգացնող կրթության սկզբունքների	9
Գլուխ 2. Արտադասարանական աշխատանք քիմիայից	10
2.1.Առարկայական միամսյակներ	10
2.2. Հետազոտական գործունեությունը.....	10
Գլուխ 3. Ապագա պլաններ.....	13
Գլուխ 4. Եզրակացություն.....	14
Գլուխ 5. Օգտագործված գրականության ցանկ	15

Ուսանողը անոթ չէ, որը պետք է լրացվի, այլ ջահ, որը պետք է վառել

Պլուտարքոս

*«Բոլոր ուսուցիչներին խորհուրդ էմ տալիս՝ փայփայել
երեխաների պրպտողականության, հետաքրքրասիրության, գիտելիքի*

ծարավի կրակը: Այս կրակը սնուցող միակ աղբյուրը ուսման մեջ

հաջողության բերկրանքն է:

Վ.Ա.Սուխոմլինսկի

Ներածություն

Աշխարհը, որտեղ մենք ապրում ենք, անընդհատ փոփոխվում և բարելավվում է. փոխվում են սոցիալական կյանքի պայմանները, աճում են պահանջները ժամանակակից կրթական գործընթացի նկատմամբ: Այս պայմաններում մեծ նշանակություն է ձեռք բերում սովորողների ճանաչողական գործունեությունը: Սերմանելով «ողջամիտը, բարին, հավերժականը», ուսուցիչը պետք է կարողանա պայմաններ ստեղծել ստեղծագործական կարողությունների զարգացման համար, զարգացնել գիտելիքների ստեղծագործական ընկալման ցանկությունը, սովորեցնել աշակերտներին ինքնուրույն մտածել, ինքնուրույն հարցադրումներ անել նյութի ուսումնասիրման գործընթացում, բարձրացնել առարկաների ուսումնասիրման մոտիվացիան, խրախուսել նրանց անհատական հակումները և տաղանդները:

Եթե սովորողի ուսման ողջ ընթացքում զարգացնել միայն հիշողությունը, պատրաստի նմուշներ օգտագործելու ունակությունը, ապա ուսումնական հաստատության պատերից անխուսափելիորեն դուրս են գալու կատարող մասնագետներ, որոնք պատրաստ չեն լինելու ստեղծագործական աշխատանքի:

Ստեղծագործական ակտիվությունը սովորողի՝ ուսումնասիրվող երևույթների էության մեջ ներթափանցելու, դժվարությունները հաղթահարելու նոր մեթոդներ կիրառելու ցանկությունն է, խնդիրներ լուծելու, հանձնարարություններ կատարելու մեջ նորամուծության տարրեր ներմուծելու ունակությունն է:

Ժամանակակից կրթության կարևորագույն նպատակներից մեկը տեղեկացված անհատականության ձևավորումն է: Ինքնորոշող անհատականության ձևավորման պայմաններից մեկը այնպիսի կրթական տարածքի առկայությունն է, որը յուրաքանչյուր սովորողի հնարավորություն է տալիս համակարգված կերպով զարգացնել «ես ուզում եմ» և «ես կարող եմ» գիտակցաբար փոխկապակցելու ունակությունը: Այդպիսի տարածք պետք է ստեղծի ուսուցիչը՝ սովորողների ակտիվ մասնակցությամբ: Ինչպե՞ս կազմակերպել դասապրոցեսը՝ հաջողության այս բերկրանքը երեխային փոխանցելու համար: Ինչպե՞ս բարձրացնել սովորելու մոտիվացիան:

Հանրակրթության պետական չափորոշչի ութ առանցքային կարողունակություններից մեկը սովորել սովորելու կարողունակությունն է, այսինքն ինքնուրույն գիտելիքները ձեռք բերելու և դրանք ոչ միայն կրթական գործունեության մեջ, այլև ցանկացած ծանոթ և անծանոթ իրավիճակներում կիրառելու ունակություններ:

Քիմիա առարկայից այդ կարողունակությունը զարգացնելու համար անհրաժեշտ է.

1. Ստեղծել սովորողի բազմակողմանի զարգացման համար սոցիալ-հոգեբանական պայմաններ:
2. Ստեղծել տեսողական նյութերով, լաբորատոր սարքավորումներով, քիմիական ազդանյութերի հավաքածուներով, պաստառներով հագեցած քիմիայի կաբինետ:
3. Նախապատրաստել համախոհների թիմ (ուսուցիչ-սովորող-ծնող):

Քիմիա առարկայի ուսումնասիրությունը սկսում ենք 7-րդ դասարանում: Տարիներ շակունակ ուսումնասիրվող նյութի ծավալի գրեթե չի փոխվել, սակայն ժամաքանակը զգալիորեն կրճատվել է: Դա հանգեցրել է քիմիայի դպրոցական դասընթացում ամրապնդվել է տեսական կողմը: Ուստի արդիական էմ համարում քիմիայի դասերին սովորողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացման ուղիներ փնտրելու և գտնելու խնդիրը:

Ներկայումս ուսուցչին առաջարկվում է առարկայի վերաբերյալ զանազան ուսումնական մեթոդներ: Ինչպե՞ս չմոլորվել և չշփոթվել դրանց ընտրության մեջ:

Պատասխանը միակն է՝ ուսուցիչը պետք է դառնա հետազոտող, փորձի, սովորի և զարգանա համակարգի հետ միասին, ստեղծի իր մանկավարժական տեխնոլոգիան և առատաձեռնորեն կիսվի գործընկերների հետ:

Աշխատանքի հիմնական նպատակը՝

- բացահայտել պայմաններ սովորողների համար քիմիայի դասերին ճանաչողական գործունեության հաջող զարգացման համար,
- խթանել սովորողի ճանաչողական ակտիվությունը:

Այդ նպատակին հասնելու համար պետք է լուծել հետևյալ հիմնական խնդիրները.

1. Կիրառել ճանաչողական գործունեությունն ակտիվացնող ուսուցման մեթոդներ:
2. Կատարելագործել գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների ստուգման և գնահատման համակարգը:
3. Ստեղծագործական մթնոլորտի ապահովում:

Գլուխ 1. Հիմնական մաս

Դպրոցում աշխատում եմ շուրջ երեսուն տարի: Քիմիայի ուսուցչուհիս՝ Բառաբաջ Տամառա Նիկոլաեվնան՝ ԽՍՀՄ վաստակավոր մեթոդիստ էր, ով կարողանում էր քիմիան մատուցել այնպես, որ ոչ ոք անտարբեր չէր մնում նրա նկատմամբ: Հիշելով ուսուցչիս դասերը, աշխատում եմ նմանվել նրան, բայց իմ աշխատանքում օգտագործում եմ նաև ժամանակակից զարգացող տեխնոլոգիաների տարրեր, որոնք նպաստում են սովորողների հիմնական կարողունակությունների զարգացմանը: «Հիմնական կարողունակություն» հասկացությունը ենթադրում է անհատի կարողություն՝ հաղթահարելու տարբեր առաջադրանքներ, հմտությունների մի շարք, որոնք կպահանջվեն որոշակի աշխատանք կատարելու համար: Մա սովորողի ընդհանուր պատրաստակամությունն է՝ օգտագործելու ձեռք բերած գիտելիքները գործնական գործունեության մեջ, շուկայական տնտեսության անընդհատ փոփոխվող իրողություններում իրենց հմտություններն իրացնելու ունակությունը:

Իմ մանկավարժական գործունեության մեջ օգտագործում եմ ուսուցման տարբեր ձևեր, մեթոդներ, ուսուցման միջոցներ, որոնք նպաստում են սովորողի ճանաչողական ակտիվություն բարձրացմանը: Դա իրականացնում է ուսումնական գործունեության, արտադասարանային, հետազոտական և մեթոդական աշխատանքների միջոցով:

1.1 Վերլուծական մաս

Երբ ես վերլուծում եմ սովորողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացման խնդիրը քիմիայի դասերին հանրակրթական դպրոցում, գալիս եմ այն եզրակացության, որ ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ավանդական ձևերի հետ մեկտեղ հնարավոր է ներդնել ոչ ավանդականները՝ հաշվի առնելով սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները: Դրանցից են՝

Դաս-հետազոտություն. Նման պարապմունքները սովորողներին օգնում են ավելի լավ հասկանալ նյութը, օգնել տեսնել նյութերի կառուցվածքի և դրանց

հասկությունների փոխհարաբերությունները, արտահայտել իրենց կարծիքը և եզրակացություններ անել:

Թիմային աշխատանքի հմտությունների զարգացումը, բացակայող տեղեկատվության ինքնուրույն որոնումը, հիմնականը ընդգծելու կարողությունը, սեփական տեսակետը պաշտպանելու, հանրության հետ խոսելու կարողությունը իրականացվում է ուսումնական գործընթացում **նախագծերի մեթոդով**:

Համակարգչի, պրոեկտորի, էլեկտրոնային հրապարակումների օգտագործումը որպես դիդակտիկ միջոց ուսումնական գործընթացում մեծապես հեշտացնում է դասը, թույլ է տալիս կիրառել անհատական, տարբերակված մոտեցում աշակերտի և ուսուցչի միջև հետադարձ կապի իրականացման գործում և էական օգնություն է ցուցաբերել ուսուցչին դասին պատրաստվելու ընթացքում: Դասերի ավանդական գործիքները՝ գրատախտակ, կավիճ, գրիչ, նոթատետր, այսօր ներկայանում են նոր տարբերակով՝ SMART-Board ինտերակտիվ գրատախտակ, էլեկտրոնային ձևով հեղինակային մշակումներ, սկավառակի վրա տեսափորձերի հավաքածու և այլն:

Էլեկտրոնային մոդուլների կիրառմամբ ինտերակտիվ դասերը թույլ են տալիս մեծացնել դասի ինտենսիվությունը. քանի որ

- կրճատվում է գրատախտակին գրելու համար ուսուցիչից պահանջվող ժամանակը,
- հնարավոր է լինում վերադառնալ նախորդ սահիկին, եթե երեխան բաց է թողել դասի որոշ հատված,
- բարձրանում է երեխայի հետաքրքրությունը նյութի մատուցման նկատմամբ, քանի որ դասին ներգրավում են երեխայի բոլոր զգայարանները,
- հնարավոր է դառնում վնասակար քիմիական փորձերի ցուցադրումը

S2S տեխնոլոգիաների կիրառմամբ աշխատում եմ դասեր անցկացնել բոլոր դասարաններում՝ սկսած 7-րդ դասարանից: Սովորողներն իրենք են պատրաստում PowerPoint-ով շնորհանդեսներ տարբեր թեմաներով:

1.2 «Արտաքին» և «ներքին» տարբերակում

Աշակերտների ճանաչողական ակտիվությունը հնարավոր է բարձրացնել, եթե գիտելիքի վերահսկման ընթացքում իրականացվի ոչ թե «արտաքին», այլ «ներքին» տարբերակում:

Ուստի տարբերակված են ոչ թե դպրոցականները («արտաքին» տարբերակում), այլ ուսումնական նյութը: Ես փորձում եմ կրթական տարածքը կազմակերպել այնպես, որ ստեղծվի այնպիսի միջավայր, որտեղ յուրաքանչյուր աշակերտ կարող է լիովեն դրսևորել իրեն՝ իր ճանաչողական կարիքներին համապատասխան՝ օգտագործելով անհատական զարգացման բոլոր պայմանները («ներքին» տարբերակում):

Ես ակտիվորեն օգտագործում եմ քարտերը գիտելիքների տարբերակված, բազմամակարդակ վերահսկման համար, իսկ աշակերտներն իրավունք ունեն ընտրելու առաջադրանքների մակարդակը:

1.3. Սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը համացանցի միջոցով

Սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը, քիմիայի ուսումնասիրության նկատմամբ հետաքրքրության աճը դրսևորվում է նաև համացանցում հետաքրքիր քիմիական փաստերի որոնման և ընտրության մեջ, որին հաջորդում է քննարկումը դասարանում:

1.4 Քիմիական փորձի դերը

Սովորողներին քիմիական փորձեր ցուցադրելու մեջ ներգրավելը նոր թեման ուսումնասիրելիս կամ ուսուցչի ղեկավարությամբ նյութը ամփոփելիս նույնպես նպաստում է քիմիա առարկայի ուսումնասիրության նկատմամբ հետաքրքրության աճին:

1.5 Ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիաներ

Այս խնդիրը ուսումնասիրելիս հայտնաբերեցի, որ կան մի շարք ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիաներ, որոնք թույլ են տալիս ստեղծել

պայմաններ սովորողների անհատական կրթական ծրագրերի իրականացման համար:

1.6. Զարգացնող կրթության սկզբունքների

Զգալի շեշտ է դրվում նաև զարգացնող կրթության սկզբունքների հիման վրա դասեր անցկացնելու վրա, քանի որ տեղեկատվական-վերարտադրողական կրթության դեպքում սովորողները.

- ստանում են պատրաստի գիտելիքներ
- հիշում են
- վերարտադրում են
- կատարում են առաջադրանքներ ըստ տրված օրինակի
- կատարում են ստեղծագործական առաջադրանքներ փորձարկման և սխալի

միջոցով:

Այս դեպքում զարգանում է միայն անհատի կատարողական մշակույթը: Իսկ զարգացող կրթության սկզբունքների վրա հիմնված ուսումնական գործընթացը կազմակերպելիս սովորողները.

- գիտելիքները ձեռք են բերում մտորումների, ենթադրությունների, քննարկման, հետազոտության և այլնի միջոցով
- հիշում են տեսությունը
- կատարում են ինքնուրույն ստեղծագործական առաջադրանքներ
- ծանոթանում են աշխատանքի բոլոր փուլերին
- բոլորը զարգանում են.

Այս դեպքում զարգանում է անհատի ստեղծագործական մշակույթը:

Գլուխ 2. Արտադասարանական աշխատանք քիմիայից

Սա դասին սկսած ուսումնական գործընթացի շարունակությունն է: Դրա տարբեր ձևերն ու տեսակները լրացնում և խորացնում են սովորողների գիտելիքները, նպաստում քիմիայի բնագավառում ճանաչողական գործունեության զարգացմանը:

2.1. Առարկայական միամսյակներ

Առարկայական միամսյակի շրջանակներում անց ենք կացնում «Քիմիական փորձի ժամ» միջոցառումը, կազմակերպում ռեֆերատների մրցույթ, էկոլոգիական նկարչություն, շնորհանդեսների մրցույթ:

Արտադասարանական աշխատանքներում ներգրավում ենք ոչ միայն այն սովորողները, ովքեր գրագետ են տարբեր հարցերում, այլև այն աշակերտներին, ովքեր դժվարանում են գիտությամբ զբաղվել, բայց հետաքրքրասեր են և ինքնաստիպ:

2.2. Հետազոտական գործունեությունը

Հետազոտական գործունեությունը արտադպրոցական աշխատանքում նպաստում է առարկայի վերաբերյալ գիտելիքների ավելի խորը և ամուր յուրացմանը, ընդլայնում է սովորողների աշխարհայացքը, զարգացնում է հետազոտական հմտությունները, նպաստում է ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձևավորմանը, զարգացնում սովորողի անձնային որակները, ազդում ապագա մասնագիտության ընտրության վրա.

Մանկավարժական գործունեության արդյունավետությունը բարձրացնելու ուղիների որոնումը, իհարկե, ներառում է նաև մասնագիտական հմտությունների տարբեր մրցույթների, գիտաժողովների, սեմինարների մասնակցություն, որտեղ կարելի է ունկնդիրներին ներկայացնել սեփական աշխատանքային փորձը, սովորել ուրիշներից, բացահայտել թերությունները, ուրվագծել սեփական զարգացման հետագա ուղիները:

Աշխատանքի արդյունավետությունը ձեռք է բերվում միայն ուսուցչի մասնագիտական կարողությունների մշտական բարելավման շնորհիվ, ինչը ենթադրում է նաև խորացված վերապատրաստման դասընթացներ:

Ամփոփելով իմ աշխատանքի վերլուծությունը՝ քիմիայի դասերին սովորողների ճանաչողական գործունեությունը բարձրացնելու ուղիներ գտնելու ոլորտում կարող եմք անել հետևյալ եզրակացությունները.

Վերապատրաստման դասընթացների անցկացման տարբեր ձևերի, սովորողների աշխատանքի տեսակների, դիդակտիկ տարբեր գործիքների, մանկավարժական տեխնոլոգիաների օգտագործումը հնարավորություն է տալիս նկատել դրական միտումներ.

• Սովորողների մեծամասնությանը դուր է գալիս «քիմիա» առարկան, նրանց շատ են հետաքրքրում քիմիական փորձերը, հատկապես երբ իրենք են դրանք ցուցադրում: Բայց, այնուամենայնիվ, քչերն են քննությունների համար ընտրում «քիմիա» առարկան: Եվ դա հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ պահանջվում է ավելի բարդ խնդիրներ լուծելու կարողություն, իսկ դասերի ժամանակ դրա համար բավարար ժամանակ չկա՝ շաբաթական 2 ժամով:

• Քիմիայի առարկան կարծես բարդ է, ծանրաբեռնված ռեակցիաների հավասարումներով, նյութի ուսումնասիրման սովորական համակարգում սովորողները ժամանակ չունեն տեսնելու միացությունների դասերի, դրանց հատկությունների փոխհարաբերությունները և վերլուծության վատ հմտություններ ունեն: Քիչ սովորողներ կարողանում են ճիշտ արտահայտել իրենց մտքերը՝ օգտագործելով քիմիական տերմիններ:

Ցանկացած մանկավարժական տեխնոլոգիա կարող է ունենալ որոշ թերություններ, օրինակ՝ մոդուլային տեխնոլոգիան օգտագործելիս.

- սովորողի բանավոր խոսքը քիչ է պատրաստված;
- դիդակտիկ նյութերի բացակայություն;
- առաջին փուլում «մոդուլների» պատրաստման վրա ծախսված զգալի ժամանակ:

Եվ, ինչպես նշել են որոշ սովորողներ, դա իրենց դուր չի եկել

- միշտ չէ, որ հասկանում են մոդուլների առաջադրանքները;

- շատ առաջադրանքներ և քիչ ժամանակ;

- ավելի հոգնած;

- որ մենք աշխատում ենք ինքնուրույն;

- բարդ առաջադրանքներ;

Հետևաբար, կարելի է ենթադրել, որ մոդուլային դասերը լավագույնս արվում են ավելի ուժեղ դասարաններում, որոնք ավելի պատրաստված են ինքնուրույն աշխատանքի համար, և հիմնական դժվարությունը պատրաստի մոդուլային դասերի բացակայությունն է:

Գլուխ 3. Ապագա պլաններ

Եվ, հետևաբար, հաջորդ ժամանակահատվածում նախատեսում են շարունակել աշխատել այս ուղղությամբ՝ կրթական, արտադարձացական, ուսումնական և գիտահետազոտական, մեթոդական գործունեության համակարգով իրականացնելով նաև.

- օգտագործել քիմիայի դասընթացի նյութի բլոկային ուսումնասիրություն, որը կօգնի հաստատել նյութերի կառուցվածքի և հատկությունների միջև կապը, տեսնել ամբողջական պատկերը տարբեր նյութեր, միացությունների դասեր ուսումնասիրելիս, տեսնել ընդհանուր օրինաչափությունը:

- օգտագործել ալգորիթմներ տարբեր մակարդակների տարբեր տեսակի առաջադրանքների լուծման համար, որպես դիդակտիկ քարտեր, որոնք կօգնեն լուծել ավելի շատ խնդիրներ ուսումնառության ընթացքում՝ դասարանում ավելի քիչ ժամանակ անցկացնելով.

- իրականացնել ուսումնական և արտադարձացական գործունեություն՝ հիմնվելով հետազոտության տարրերի վրա՝ նպաստելով նյութի ավելի լավ համախմբմանը, քիմիայի գիտելիքների կիրառմանը կյանքում, մեծացնելով հետաքրքրությունը այս գիտության հետագա ուսումնասիրության նկատմամբ.

- շարունակել էլ ավելի կատարելագործել իրենց մանկավարժական կարողությունները քիմիայի դասերին ուսանողների ճանաչողական գործունեությունը բարձրացնելու ուղիների որոնման մեջ:

- S2S-ի կարողությունների զարգացում և համակարգչային նոր ձեռքբերումների ակտիվ կիրառում դասարանում:

Եզրակացություն

Քիմիայի դասաժամերին սովորողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացման ուղիներն են.

. ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ավանդական ձևերի հետ մեկտեղ, ոչ ավանդական ձևերի ներմուծում.

- «ներքին» տարբերակման իրականացում;
- ժամանակակից կրթական տեխնոլոգիաների ներդրում;
- տարբեր մակարդակների աշակերտների ներգրավում արտադասարանական աշխատանքներին;
- սովորողների գիտական ընկերության ստեղծում;
- ինքը՝ ուսուցչի մշտական մասնագիտական զարգացման անհրաժեշտություն:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Лозовая В.И. Познавательная активность школьников: (спецкурс по дидактики): (учебное пособие для пед. Институтов). - М.: Основа, 2011
2. Вербцкий А.А. Активное обучение в высший школе. Контекстные подход. М.: Высшая школа, 2006
3. Как научить ребенка думать, Тамберг Ю.Г., 2007.
4. Йохан Хейзинга: Homo Ludens. Человек играющий. Опыт определения игрового элемента культуры
5. Активизации познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. Чотчаева А.У.
<https://cyberleninka.ru/article/n/aktivizatsii-poznavatelnoy-deyatelnosti-uchaschihsya-v-uchebnom-protssesse>
6. Համացանց